

**О.Б. Греськів, канд. екон. наук, доцент
ВП НУБіП України «Бережанський агротехнічний інститут»**

СТРАТЕГІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ: МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

В статті обґрунтовано основні теоретико-методологічні засади стратегічним потенціалом підприємств в основу якого покладено вимоги: системності, комплексності, цільової спрямованості, функціональної цілісності, динамічності сутнісних характеристик понять. Уточнено зміст понять «потенціал» та «стратегічний потенціал».

***Ключові слова:** організація, розвиток, підприємство, стратегія, потенціал, стратегічний потенціал.*

Постановка проблеми. Успішне функціонування підприємств в значній мірі залежить від стратегічного потенціалу. Однак даній проблематиці приділено мало уваги, в наукових працях в основному розкриті окремі складові стратегічного потенціалу підприємств. Тому, недостатня теоретична та методологічна опрацьованість проблеми обумовили вибір теми дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню окремих напрямів проблеми стратегічного потенціалу підприємств присвячені праці багатьох науковців, серед них: О. Гудзинського, Т. Гуренко, М. Судомир, С. Судомир, С. Нестеренко, Е. Смірнова, М. Туленкова та інших вчених.

Формулювання цілей статті. Метою дослідження є обґрунтування основних теоретико-методологічних засад стратегічного потенціалу підприємств з акцентуванням застосування системного підходу.

Виклад основного матеріалу дослідження. В сучасних умовах розвитку глобалізаційних та інтеграційних процесів однією із важливих умов є спроможність підприємства передбачати потенційні зміни макро- і мікросередовища та його готовність гнучко реагувати на ці зміни, визначати стратегічні орієнтири розвитку. З цією метою в літературі використовується термін стратегічний потенціал підприємства.

Розкриття сутності терміну «стратегічний потенціал» потребує, перш за все, розуміння змісту категорії «потенціал».

Існують різні тлумачення суті потенціалу, так, згідно зі словниками, “потенціал” означає “потужність, сила” [2, с.644], “сукупність наявних засобів, можливостей для діяльності” [1, с.484], сукупність наявних коштів, можливостей у будь-якій сфері [3, с.308], обсяг, який може бути отриманий за умови повного використання ресурсів [13, с.311], сукупність “економічних можливостей держави, які можуть бути використані для потреб суспільства (виробництва, оборони)” [14, с.244], наявні в економічного суб’єкта ресурси, їх оптимальна структура та вміння раціонально використовувати їх для досягнення поставленої мети [9, с.13], сукупність економічних ресурсів, можливостей країни, що можуть бути використані для досягнення цілей соціально-економічного розвитку суспільства [15, с.708].

Наведені підходи засвідчують певну розбіжність і значне різноманіття в підходах до розкриття сутності поняття “потенціал” (обсяг, засоби, кошти, ресурси, можливості), що частково можливо пояснити сферою застосування цієї категорії.

Потенціал поділяють на чотири категорії:

- базовий потенціал (забезпечує “можливість досягнення комерційних цілей, створення економічних цінностей і одержання при цьому прибутків”);
- прихований потенціал (активи, що можуть трансформуватися в базові кошти);
- збитковий потенціал (“споживання ресурсів без якого-небудь прибутку”);
- пересічний потенціал (“наявність активів, що забезпечують ефективне використання інших потенціалів”) [18, с.13].

В.І. Хом’яков, І.В. Бакум вважають, що потенціал – це “джерела, можливості, засоби, запаси, які можуть бути приведені в дію, використані для вирішення якоїсь задачі, досягнення певної цілі, можливості окремої особи, суспільства, держави, підприємства в певній галузі” [20, с.11]. При цьому всі використані терміни різні за своїм значенням: джерела – це основа чого-небудь або те, що дає початок [5, с.142]; можливості – це внутрішні сили, ресурси, здатності [5, с.350]; засоби – це гроші, матеріальні цінності [5, с.215]; запаси – це певна кількість будь-чого, заготовленого заздалегідь для використання в разі потреби [5, с.209].

Однак дані визначення не розкривають повноту системної цілісності. В основу сутності потенціалу, як вважає автор Судомир С.М. потрібно

покладати: цільову спрямованість підприємств та потенціалу; кількісні і якісні характеристики; складові техніко-технологічного, організаційно-економічного, біологічного, соціально-психологічного та управлінського характеру, механізми забезпечення [16, с. 43]. Тому, ми підтримуємо і цілком погоджуємось з автором Судомир С.М., що потенціал організації слід розглядати через здатність організації та її системи менеджменту як відкритої соціально-економічної системи упереджувально формувати збалансований комплекс можливостей (конкурентних переваг) по задоволенню потреб споживачів та виконання зобов'язань перед суб'єктами за інтересами згідно обраних сегментів ринку, забезпеченню сталого стратегічного розвитку суб'єктів діяльності, їх конкурентоспроможності, здатності завчасної адаптації до змін у зовнішньому середовищі [16, с. 44]. Ми погоджуємось, що таке розуміння «потенціалу», як вважає професор Гудзинський О.Д. дозволяє більш обґрунтовано підійти до формування результативної системи управління потенціалом та забезпечити її ефективність в процесі реалізації потенційних можливостей згідно визначених критеріїв та показників оцінки [7, с. 12].

Ми підтримуємо позицію Судомир М.Р., що потенціал організації як системи слід розглядати і оцінювати з позицій синергічного ефекту через організаційну взаємодію, через збалансовану та раціональну його видову і функціональну структуру [17].

Стратегічний потенціал є інтегрованою й повною характеристикою розвитку підприємства. Для кращого розуміння розглянемо деякі трактування даного поняття різними науковцями (таблиця).

Ми погоджуємось з Гудзинським О.Д. та Судомир С.М., що рівень стратегічного потенціалу підприємства повинен визначається: потенційними можливостями підприємства – його власними ресурсним забезпеченням та ресурсами зовнішнього середовища; збалансованістю стратегічного потенціалу та його адаптованістю до обраних стратегій розвитку підприємства; здатністю менеджменту підприємства сформувати упереджувальну систему управління стратегічним розвитком господарюючої структури та її потенціалом [7].

Трактування поняття «стратегічний потенціал підприємства»

Автор	Визначення
Березін О.В.	Стратегічний потенціал – це сукупність наявних ресурсів, що забезпечують виживання підприємства у конкурентному середовищі у перспективі [4]
Фещур Р.В.	Стратегічний потенціал – це потенціал, сформований відповідно до цілей підприємства, що відображає його можливості передбачити зміни у зовнішньому середовищі та готовність гнучко реагувати на ці зміни [19]
Гросул В.А., Василенко Ю.Ю.	Стратегічний потенціал – це найбільш сильні конкурентні переваги, які дозволяють підприємству досягти визначеної мети більш ефективно, порівняно з конкурентами [7]
Клейнер Г.Б.	Стратегічний потенціал - економічні можливості організації, які можуть бути використані для досягнення стратегічних цілей [10]

Висновки. Розглянувши різні позиції поняття «стратегічний потенціал» ми прийшли до висновку, «стратегічний потенціал», це – потенціал, який визначається потенційними можливостями підприємства – його власними ресурсним забезпеченням та ресурсами зовнішнього середовища, його збалансованістю та адаптованістю до обраних стратегій розвитку підприємств [12].

Бібліографічний список: 1. Алексеєнко Л.М. Економічний тлумачний словник: власність, приватизація, ринок цінних паперів / Л.М. Алексеєнко, В.М. Олексієнко. – Тернопіль: Астол, 2003. – 672 с. 2. Большой англо-русский финансово-экономический словарь / [под ред. В.Иш. Осипова]. – 2-е изд. – М.: Изд-во “Экзамен”, 2003. – 960 с. 3. Большой экономический словарь / [под ред. А.Н. Азрилияна]. – М.: Фонд “Правовая культура”, 1994. – 528 с. 4. Березін О.В. Завдання та механізм оптимізації структури потенціалу підприємства / О.В. Березін // Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. Економіка. – Частина II: зб. наук. пр. – Вип. 4 (40). – 2007. – С. 20–28. 5. Великий тлумачний словник сучасної української

- мови / [упоряд. Т.В. Ковальова]. – Х.: Фоліо, 2005. – 767 с. 6. Гросул В.А. Основні підходи до визначення поняття "потенціал" підприємства / В.А. Гросул / Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг: зб. наук, праць. – Х.:ХДУХТ, 2008. – Вип. 2 (8). – 165 с. 7. Гудзинський О.Д. Управління формуванням конкурентоспроможного потенціалу підприємств (теоретико-методологічний аспект): монографія / О.Д. Гудзинський, С.М. Судомир, Т.О. Гуренко. – К.: ІПК ДСЗУ, 2010. – 212 с. 8. Гудзинський О.Д. Методологічні аспекти формування потенціалу адекватного стратегічному розвитку підприємств / О.Д. Гудзинський, С.М. Судомир // Вісник аграрної науки Причорномор'я. – Миколаїв. – 2007. – Вип. 1139. – С. 11–15. 9. Економічна енциклопедія / [редкол.: С.В. Мочерний]. – К.: Видавничий центр “Академія”, 2002. – 952 с. 10. Клейнер Г.Б. Предприятия в нестабильной экономической среде: риски, стратегия, безопасность / Г.Б. Клейнер, В.Л. Тамбовцев, Р.М. Качалов. – М.: Экономика, 1997. – 425 с. 11. Мазаракі А.А. Економіка торговельного підприємства / А.А. Мазаракі; [за ред. Н.М. Ушакової]. – К.: Хрещатик, 1999. – 800 с. 12. Нестеренко С.А. Теоретико-методологічні підходи щодо визначення сутності «стратегічний потенціал» в економічній літературі // Вісник ХНАУ. Серія: Економічні науки. – 2017. – № 1. – С. 2295. 13. Носова С.С. Экономика: экономический словарь / С.С. Носова, А.А. Талахадзе. – М.: Гелиос АРВ, 2003. – 512 с. 14. Осовська Г.В. Економічний словник / Г.В. Осовська, О.О. Юркевич. – К.: Кондор, 2007. – 358 с. 15. Сучасний тлумачний словник української мови: 65 000 слів / [за заг. ред. В.В. Дубічинського]. – Х.: ВД “ШКОЛА”, 2006. – 1008 с. 16. Судомир С.М. Теоретико – методологічні підходи щодо розкриття сутності поняття «потенціал» / С.М.Судомир // Вісник БДАУ, Біла Церква. – 2008.– Вип. 53 С.41-44. 17. Судомир М.Р. Організаційний потенціал стратегічного розвитку підприємств // Вісник НТУ. «ХІІІ» серії «Актуальні проблеми управління та фінансово-господарської діяльності. – 2013. – № 53 (1026). – С. 154–159. 18. Управління потенціалом підприємства / [Должанський І.З., Загорна Т.О., Удалих О.О. та ін.]. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 362 с. 19. Фещур Р.В. Оцінювання і управління потенціалом машинобудівних підприємств / Р.В. Фещур, Бортновська О.Б. // Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. – 2007. – № 606. – С. 113-118. 20. Хом'яков В.І. Управління потенціалом підприємства / В.І. Хом'яков,

І.В. Бакум. – К.: Кондор, 2009. – 400 с.

О.Б. Греськив. Стратегический потенциал социально-экономических систем: методологические аспекты. В статье обоснованы основные теоретико-методологические основы стратегическим потенциалом предприятий в основу которого положен требования: системности, комплексности, целевой направленности, функциональной целостности, динамичности сущностных характеристик понятий. Уточнено содержание понятий «потенциал» и «стратегический потенциал».

Ключевые слова: организация, развитие, предприятие, стратегия, потенциал, стратегический потенциал.

O.B. Gres'kiv Strategic potential of socio-economic systems: methodological aspect. The article substantiates the main theoretical and methodological principles with the strategic potential of enterprises, which just based on the requirements: systematicity, complexity, purpose orientation, functional integrity, dynamics of the essential characteristics of concepts. The content of the concepts "potential" and "strategic potential" is specified. By the analysis of literary sources, it established, that the author S.M. Sudomyr position is the most grounded. The author in these sources understands how the ability of the organisation and its management system as an open socioeconomic system precedes the formation of a balanced set of possibilities for meeting the needs of consumers and fulfilling obligations to the subjects. Interests by selected segments of the market, ensuring the sustainable strategic development of business entities, their competitiveness, ability to adapt early to changes in the outside environment. Strategic potential should consider as a potential determined by the potential of the enterprise, its resources and resources of the environment, balance and adaptability to the selected strategies of enterprise development. It should consider and evaluated from the standpoint of a synergistic effect through organisational interaction, through its balanced and rational nature and function structure.

Keywords: organisation, development, enterprise, strategy, potential, strategic potential.

Стаття надійшла до редакції: 13.10.2017 р.